

Vārdu secība mutvārdu izteikumos ar apzīmētāju un pielikumu

Position of the attribute and the apposition in spoken utterances

Linda Lauze

Liepājas Universitāte, Humanitāro un mākslas zinātņu fakultāte

Kūrmājas prospekts 13, Liepāja, LV-3405

E-pasts: linda.lauze@liepu.lv

Līdzšinējos vārdu secības pētījumos galvenā uzmanība ir pievērsta rakstveida tekstiem. Tajos konstatētās tendences – neņemot vērā apzīmētāja novietojuma likumības sintaksē – ir rosinājušas izpētīt vārdu secību mutvārdu izteikumos ar apzīmētāju un pielikumu. Lai praktiskā materiāla analizē salīdzinājumam varētu izmantot agrāko sintakses pētījumu atzinumus vārdu secības aspektā, rakstā ir saglabāts tradicionālais apzīmētāju dalījums pēc pakārtojuma veida. Pētījumā apskatīti gadījumi, kur tiek ievērotas apzīmētāja un pielikuma novietojuma likumības latviešu valodas sintaksē, kā arī atspoguļotas atšķirības minēto teikuma locekļu secības ziņā.

Atslēgvārdi: sintakse; mutvārdu teksts; vārdu secība; apzīmētājs; pielikums.

Ievads

Lai gan latviešu valodā ir samērā brīva vārdu secība, pastāv noteiktas tekstveides likumības, kas attiecas arī uz apzīmētāja un pielikuma novietojumu izteikumā. Temata aktualitāti ir noteikuši vairāki fakti. Mūsdienu rakstveida tekstos nereti var konstatēt neveiklas sintaktiskās konstrukcijas, kur starp apzīmētāju un apzīmējamo vārdu ir ievietots palīgteikums vai divdabja teiciens (sk., piem., Lokmane 2006, 93–97). Tirdzniecības vietās var pamanīt preču zīmes, kur ir ačgārni veidota vārdu secība: lietvārds ģenitīvā atrodas aiz apzīmējamā vārda cita pārvaldītā apzīmētāja priekšā, kā (1) a piemērā. Šāda vārdu secība, kas tiek ilustrēta ar piemēru *kompots ābolu (konservētu) ar putu krējumu*, tiek atzīta par tipisku krievu valodas ietekmi (Dini 2014, 502).

- (1) a. *Dezodorants* Rexona *zīmuļveida vīriešiem*. (sk.: *Dezodoranti*. [skatīts 2016. g. 14. martā] Pieejams: <https://app.rimi.lv/products/927/page/2>)

- b. *Jūs metat zemē tos, kuri devuši dzīvot jēgu. Meitene@tuksavieta* Pieejams: <https://twitter.com/tuksavieta/status/707620425329713152> (Twitter 09.03.2016.)
- c. *Izņēmumi attiecas vienīgi uz nosaukumiem, kas ir saistīti ar ukraiņu zinātnes un kultūras izcilie padomju darbiniekiem, kā arī cilvēkiem, kas ir saistīti ar pretošanās kustību un nacistisko iebrucēju padzišanu no Ukrainas.* (Diena 14.08.2015.)
- d. *Krāpniecības, izmantojot numerāciju, novēršanas noteikumi.* (Latvijas Vēstnesis 08.12.2016.)
- e. *Paziņojums par dzīvnieku, kas nav liellopi, slimību.* (sk. Dzīvnieki. Dzīvnieku veselība. Skotijas likumpamatotie akti. Projekts. 2015. gada 6. maijs. [skatīts 2016. g. 14. martā] Pieejams: <https://tinyurl.com/mcs7fn4>)

Kārlis Milenbahs (2009, 251) monogrāfijā „Teikums”, kas publicēta 1898. gadā, nodaļā „Vārdu kārtā apzīmētāja un apzīmējamā vārda ziņā” apšaubā piemēru *valoda latviešu, sapulce biedrības, apkopšana nabagu* ticamību un tālāk raksta: „Man no tautas mutes nav nekad izdevies noklausīties tādu vārdu sakārtojumu, lai gan jau gadiem esmu vērīgi klausījies.” Kaut arī sākotnēji šķita, ka šo atzinumu var droši attiecināt arī uz mūsdienu latviešu valodu, plašākā praktiskajā materiālā¹ ir fiksēti atsevišķi gadījumi ar ačgārnu vārdu secību, kur pārvaldītais apzīmētājs, kas ir izteikts ar lietvārdu ģenitīvā, mutvārdu izteikumā novietots aiz apzīmējamā vārda.

- (2) a. Radioraidījuma viešņa atceras, ka skolā audzēkņu darbi tika vērtēti ļoti stingri: *Tevi diezgan nostādīja priekšā fakta.* (SR „Atnāc tu uz manām trepēm” 24.03.2016.)²
- b. Citā radiatoraidījumā deputāts spriež par jauno apvedceļu: *Tālāk iespējams, ka gan vienā, gan otrā pusē šī ceļa attīstīsies arī citi objekti, kas, kas atkal dos zināmu pienesumu Preiļu ekonomikā.* (LR 1 „Labrīt!” 02.04.2016.)
- c. Sarunā tiek spriests par to, vai visiem ziediem novīstot nobirst ziedlapiņas. A piebilst: *Atkarībā arī no kvalitātes zieda.* (LL 01.04.2016.)

¹ Praktiskais materiāls ir izteikumi, kas fiksēti latviešu sarunvalodā dažādās runas situācijās, kā arī radio un televīzijas pārraidēs dzirdēti piemēri, kuros konstatējama samērā spontāna, iepriekš nesagatavota runa. Sarunvalodas piemēru beigās norādīti raksta autorei iniciāļi un datums, kad runas fakts ir fiksēts. Lai saglabātu konfidencialitāti, visi personvārdi raksta autorei kartotēkā ir mainīti. Ja izmantoti plašsaziņas līdzekļu runas fakti, personu identitāte ir saglabāta, iekavās atzīmēts televīzijas kanāls vai radiostacija, raidījuma nosaukums un datums. No audiovizuālajiem līdzekļiem izmantoti trīs televīzijas kanāli – LTV1, LNT un TV3 –, kā arī piecas radiostācijas – „Latvijas Radio 1”, „Latvijas Radio 2”, „Latvijas Radio 5”, „Radio SWH” un „Saldus radio” (sk. sarakstu ar avotu saīsinājumiem), izslēdzot ziņu raidījumus, kuros nolasa rakstveida tekstu.

² Lai saglabātu mutvārdu teksta autentiskumu, piemēri nav rediģēti.

- d. Citā sarunā B atceras, kā mājas bibliotēkā ticis pie nerātno dainu sējuma: *Vārdsakot, tā skolotāja Ulmaņlaiku, ja, nu viņai vajadzēja izrakstīt – nu obligāti jau nebija –, bet nu bija ieteicams izrakstīt latviešu tautasdziesmu krājumus.* (LL 04.05.2016.)

Iespējams, šādu minētā pārvaldītā apzīmētāja novietojumu noteikusi mutvārdu teksta specifika, kas ir saistīta ar spontanitāti domu formulējumā. Ja runātājam uzreiz ir aizmirsies tuvāk raksturot lietvārdu vai arī viņš saprot, ka ir nepieciešams sniegt šo papildu informāciju, tad viņš steidz pievienot apzīmētāju pēc tam, kad pats apzīmējamais vārds jau ir iekļauts izteikumā. Jānis Endzelīns ir norādījis, ka „tikai izņēmuma veidā – sevišķi tautasdziesmās – atribūtivais ģenitīvs sastopams a i z sava nōmena, proti, tad, ja šis nōmens ir stipri uzsvērts.; arī tad, ja ģenitīvu papildus pievieno zināmā mērā kā papildinājumu kam iepriekš teiktam” (Endzelīns 1951, 1052).

Raksta **mērķis** ir pārliecināties, vai mutvārdu izteikumos ar apzīmētāju un pielikumu tiek ievēroti latviešu valodas normatīvās gramatikas nosacījumi no vārdu secības viedokļa. Lai varētu spriest par vārdu secību mutvārdu tekstā, pētījumā diemžēl ir jāatsakās no tādiem tipiskiem sarunvalodas izteikumiem, kuros apzīmētājs ir verbalizēts, bet apzīmējamais vārds ir sintaktiskajā nullformā, kas izsecināma no konteksta un/vai runas situācijas³.

- (3) a Runas situācija dzīvoklī, kur viešņa pošas promiešanai, lai pagūtu uz filmas sākumu. Mājasmāte: *Kāda filma? Viešņa: Nu tur kaut kāda pa LNT pusdeviņos bija.* (LL 06.09.2003.)
- b Runas situācija darbviētā. Viena kolēģe stāsta otrai, ka nopirkusi markas, bet aizmirsusi tās darbā. Otrā atgādina, ka Ziemassvētku laikā markām ir atlaide: *Nu jau jāpērk lētākas.* (LL 09.12.1996.)
- c Radioraidījuma vadītājs: *Ja jums kaut kāda ķibele šodien, norakstiet to uz trīspadmito!* (SR „Tvīterstunda” 13.04.2014.)

Minētajos piemēros apzīmētājs pakārtots subjekta vai objekta sintaktiskajai nullformai.

Līdz šim latviešu valodniecībā apzīmētāju secībai ir pievērsta gan īpaša uzmanība atsevišķās publikācijās, gan daļa uzmanības, raksturojot vārdu kārtu vienkāršā teikumā kopumā. Vārdu secību ir pētījuši Kārlis Mīlenbahs (2009 [1898]), Jānis Endzelīns (1951, 1046–1057), Tamāra Porīte (1954), Alfrēds Jankevics (1965), Valija Strazdiņa (1967), Inta Freimane (1993, 258–266), Maigone Beitiņa (2009, 209–225), Aldis Lauzis (2009), Ilze Lokmane (2010), Pjetro Umberto Dini (*Pietro Umberto Dini* 2014, 496–497), Baiba Valkovska (Saulīte) (2016) u. c., kā arī akadēmisko gramatiku autori (Ahero et al. 1962, 439–475; Valkovska, Lokmane 2013), pamatā balstoties uz rakstveida

³ Plašāk par apzīmētāja realizāciju latviešu sarunvalodas sintaksē sk. Lauze 2004, 120–137.

izteikumu analīzi. V. Strazdiņa (1967, 159) rakstā „Ar dažādu vārdu šķiru vārdiem izteiktu apzīmētāju novietojums”, kas 1967. gadā publicēts „Latviešu valodas kultūras jautājumam” 3. laidienā, norāda, ka piemēri ņemti ne tikai no laikrakstiem, bet arī radioraidījumiem. Jāatzīmē, ka B. Valkovska (Saulīte) (2010; 2016, 46–55) ir devusi pārskatu par latviešu valodas vārdu secības pētījumu attīstību no 1790. gada līdz mūsdienām.

Raksta struktūra ir veidota atbilstoši tradicionālajam apzīmētāju dalījumam pēc pakārtojuma veida saskaņotajā, pārvaldītajā un piekļautajā apzīmētājā. Attiecībā uz tādu piekļauto apzīmētāju, kas izteikts ar darbības vārdu nenoteiksmē, sintaksē pastāv arī atšķirīgs viedoklis, kur infinitīvs tiek uzskatīts par sekundāri predikatīvu komponentu (sk. Lokmane 2013a, 753–754; Kazakeviča 2015). Analizējot zemāka līmeņa struktūras vienības, sintakses teorijā ir aktualizēts cits apzīmētāju šķirums – lietvārda komplementos un lietvārda modificētajos (sk. Holvūts 2012, 78). Vispirms atsevišķi tiks apskatīta dažādu apzīmētāju secība attiecībā pret apzīmējamo vārdu, bet tālāk tiks raksturoti gadījumi, kad izteikumā tiek izmantoti vairāki apzīmētāji. Neliela uzmanība tiks veltīta arī pielikuma novietojumam mutvārdu izteikumos.

1. Saskaņotā apzīmētāja novietojums

Savāktajā materiālā saskaņotais apzīmētājs lielākoties atrodas apzīmējamā vārda priekšā neatkarīgi no vārdšķiras, ar kuru tas ir izteikts. Ilustrācijai piemēri ar īpašības vārdu un skaitļa vārdu saskaņotā apzīmētāja funkcijā.

- (4) a. Radioraidījumā žurnālists intervē mūziķu grupu. Žurnālists: *Kuram no jums grupā ir **viskurzemnieciskākais** akcents?* (SWH 13.08.2015.)
- b. Televīzijas šova vadītāja: *Tev gan ir **liela** saimniecība, es skatos.* (TV 3 „Saimnieks meklē sievu” 12.10.2012.)
- c. Radioraidījumā mūziķis dalās atmiņās par dziesminieci, kas aizgājusi mūžībā: *Viņa man kā **otrā** mamma reāli bija.* (LR 2 „Atveriet – te dziesma!” 08.01.2017.)
- d. Radioraidījuma vadītājs pazīstamam mūziķim jautā: *Vai tev ir bijis tā, ka **viens** albums jau ir?* (SR „Saldus mūziķu stunda” 19.01.2016.)

Šajos piemēros saskaņotais apzīmētājs ir izteikts ar lokāmo divdabi vai vietniekvārdu.

- (5) a. Radioraidījuma noslēgumā vadītājs saka: *Mēs tiksimies **nākamajā** svētdienā tādā pat sastāvā.* (SR „Tviterstunda” 31.01.2016.)
- b. Televīzijas raidījumā viesis atzīst: *Tāds dziļums nāk tikai ar gadiem, un tas nav iespējams ātri.* (LTV 1 „100 g kultūras” 20.12.2016.)

- c. Runas situācija tālsatiksmes autobusā, kurš ir piestājis apdzīvotā vietā. Pasažiere jautā šoferim: *Mēs stāvēsim kādu laiku, šoferīt?* (LL 03.07.2014.)

Sarunvalodā un arī tai pietuvinātos citos mutvārdu tekstos, kurus izmanto audiovizuālajos plašsaziņas līdzekļos samērā spontānā runā, piem., tiešraides intervijās, izklaidējošā rakstura raidījumos u. tml., ir raksturīgi lietot norādāmos vietniekvārdus *tas, tā* t. s. artikula funkcijā (sk. plašāk Lauze 2004, 124–125; Lauze 2014, 126–127). Šāds apzīmētājs atrodas apzīmējamā vārda priekšā. Jānorāda, ka sarunvalodā minēto funkciju veic arī citi norādāmie vietniekvārdi, kā *šis, šī, tāds, tāda, šitas, šitā, šitāds, šitāda*, un ka šādi minēto vietniekvārdu lietojuma gadījumi atzīstami par normu sarunvalodas sintaksē (sk. Lauze 2014).

- (6) a. Sarunājas divi vīrieši C un D. C: *Es eju, teiksim, šortos, un kur man to planšeti bāzt?* (LL 03.07.2014.)
b. Runas situācija slimnīcā. Medicīnas māsa saka kolēģei: *Es pateikšu, lai man Laura atnes to vēstuli.* (LL 20.11.2015.)
c. Televīzijas raidījumā viešņa: *Tā nav, ka es nepieņemu to ordeni.* (LNT „900 sekundes” 05.05.2016.)
d. Radioraidījuma vadītājs: *Tur vēl ir šitā begonija.* (SR „Atnāc tu uz manām trepēm” 24.03.2016.)

Distants tāda saskaņotā apzīmētāja novietojums, kas ir izteikts ar norādāmo vietniekvārdu, visbiežāk veidojas gadījumos, kad runātājs izteikumā lieto vārdu *te*, kam konkrētajā konsituācijā nav lokālas semantikas. Šādos izteikumos ir iespējams, ka apzīmētāja funkcijā lietots minētais vietniekvārds viens pats vai arī to pašu lietvārdu līdzās raksturo vēl kāds cits apzīmētājs.

- (7) a. Televīzijas raidījuma vadītājs: *Esam divas dienas pavadījuši šajā te pilsētā uz deviņiem pakalniem.* (LTV 1 „Te!” 12.02.2013.)
b. Radioraidījuma vadītāja ēterā jautā kolēģei: *Visus šos te sludinājumus varēsiet atrast kur?* (SR „Tirgus diena” 26.02.2016.)
c. Runas situācija augstskolā. Sanāksmes vadītāja: *Katru gadu ar rektora rīkojumu tiek izveidota šī te stipendiju piešķiršanas komisija.* (LL 26.06.2016.)

Neatkarīgi no tā, ar kādas vārdšķiras vārdu ir izteikts saskaņotais apzīmētājs, mutvārdu tekstā var konstatēt, ka to no apzīmējamā lietvārda šķir kāds cits teikuma loceklis vai sintaktiska konstrukcija, kā iespraudums vai uzruna. Šādos gadījumos var būt izmantoti arī vairāki saskaņotie apzīmētāji.

- (8) a. Radioraidījuma vadītājs: *Esmu ar jums šajā rītā, kas ir divdesmit ceturtais jau marts – Zaļā ceturtdiena.* (SR „Rīta programma” 24.03.2016.)

- b. Rallija tiešraidē sporta komentētājs: *Kur tie iepriekšējie divi palika automobiļi?* (SWH 02.07.2016.)
- c. Radioraidījuma vadītājs jautā floristei, vai ir savainojusi rokas: *Cik tu esi pārgriezusi ar šito, kā to sauc, aso zāli?* (SR „Atnāc tu uz manām trepēm” 24.03.2016.)
- d. Radioraidījuma vadītāja: *Tādi, mīļši, horoskopi šajai dienai.* (SR „Rīta programma” 06.01.2017.)

Analizējot saskaņotā apzīmētāja novietojumu, mutvārdu izteikumos var novērot inversiju. Teorētiskajā literatūrā tiek atzīmēts, ka tā ir sastopama dzeja stilistiskās specifikas dēļ (Beitiņa 2009, 218; Valkovska, Lokmane 2013, 796), kā arī sarunvalodā (Lokmane 2010, 60; Valkovska 2016, 107). B. Valkovska (2016, 107) pamatoti ir norādījusi, ka šajā gadījumā vārda novietojuma maiņa nav saistāma ar tā sintaktiskās funkcijas maiņu – pazīmes izteicējs aiz atbalsta vārda nekļūst par sekundāri predikatīvu komponentu. Postpozitīvs saskaņotā apzīmētāja novietojums tiek skaidrots ar izteikuma komunikatīvo funkciju un aktuālā dalījuma ietekmi (Krylova 2009; Valkovska, Lokmane 2013, 796; Valkovska 2016, 108). Vēl jāpārliedziņās par izteikuma primāro predikatīvātāti, vai nomens, atrazdamies aiz lietvārda, neuzņemas izteicēja lomus (sal. Porīte 1954, 78). Piem., (8a) gadījumā nav realizēta darbības vārda *būt* forma predikatā tā patstāvīgajā nozīmē ‘eksistēt, pastāvēt’, tāpēc īpašības vārds *pēdējā* atzīstams par apzīmētāju. B. Valkovska (2016, 155) iesaka runāt par nomināla izteicēja un apzīmētāja sinkrētismu, īpaši izteikumos ar darbības vārdu *būt*, kur „predikatīvajā kodolā verbs var veikt gan patstāvīgu, gan palīgfunkciju”. Aksels Holvūts (2012, 80) uzskata, ka „ir jābūt iespējai atšķirt konstrukcijas ar „izteicēja apzīmētājiem” no konstrukcijām ar adjektīviskiem lietvārda modificētājiem”. Pētot īpašības vārdu apzīmētāja, izteicēja un sekundāri predikatīva komponenta funkcijā no vārdu secības viedokļa, I. Lokmane (2010, 62) ir secinājusi, ka „teikumu dziļā semantiskā struktūra ir vienāda, atšķiras vārdformu komunikatīvā nozīmība”.

- (9) a. Radioraidījuma vadītājs aicina klausītājus: *Paskatieties jūsu mājās, vai kalendārā lapa pēdējā.* (SR „Tvīterstunda” 31.01.2016.)
- b. Televīzijas raidījuma vadītājs atzinīgi novērtē vietējo suvenīru: *Te vismaz ir joks kaut kāds.* (LTV1 „Te!” 10.03.2016.)
- c. Runas situācija dzīvoklī. Meistars vērsas pie saimnieces: *Mīļā sirds, padod man kādu papīru vai avīzi vecu.* (LL 24.01.1995.)

Ja saskaņotais apzīmētājs ir izteikts ar pamata skaitļa vārdu, tā novietojums skar nominālās vārdkopas semantiku: apzīmējamā lietvārda priekšā tas liecina par konkrētu skaitu, bet, nostājoties aiz apzīmējamā vārda, tas „aptuveni nosauc apzīmējamā vārdā ietvertā nojēguma daudzumu” (Ahero et al. 1962, 458). Mutvārdu tekstā ir fiksēts interesants gadījums, kur vārda secības maiņa, šķiet,

nav ietekmējusi vārdkopas semantiku. Kaut arī kārtas skaitļa vārds atrodas aiz apzīmējamā vārda, vārdkopa tik un tā nosauc noteiktu datumu. Iespējams, ka runātājam ir bijis nepieciešams laiks, lai atcerētos precīzu datumu, tāpēc šī informācija pievienota pēc mirkļa, kad mēneša nosaukums jau ir pateikts.

(10) Radioraidījumā dziedātāja stāsta par jauno dziesmu: *Tas ir mūsu pēdējais jaunums, kas nāca klajā novembrī **astotajā***. (SR „Intervijas ar mūziķiem” 26.11.2016.)

Tomēr ir pieļaujama arī varbūtība, ka nosaukts aptuvens datums ap 8. novembri.

2. Pārvaldītā apzīmētāja novietojums

Apskatot pārvaldītā apzīmētāja secību, ir jāņem vērā tā morfoloģiskais tips un pakārtojuma veids. Ja pārvaldītais apzīmētājs ir izteikts ar lietvārdu vai personas vietniekvārdu ģenitīvā, tas atrodas apzīmējamā vārda priekšā. No vārdu secības viedokļa šis atzinums uzskatāms par latviešu valodas sintakses normu (sk. Porīte 1954, 88; Ahero et al. 1962, 448; Jankevics 1965, 111; Beitiņa 2009, 218–219; Valkovska, Lokmane 2013, 795).

- (11) a. Runas situācija svinību zālē. Oficiante saka kolēģei: ***Kafijas** aparāti ir ieslēgti*. (LL 17.12.2015.)
- b. Runas situācija kafejnīcā. E ir redzējis, ko iepriekšējais klients ir izvēlējis no dienas piedāvājuma, tāpēc saka ēdienu izsniedzējam: *Man to pašu, tikai ar **kartupeļu** biezputru*. (LL 11.01.2017.)
- c. Televīzijas šova vadītāja saka vienam no dalībniekiem: *Cik es saprotu, tad tu tā neesi uzaudzis – tā uzreiz **lauku** sētā*. (TV 3 „Saimnieks meklē sievu” 12.10.2012.)
- d. Radioraidījumā viesi stāsta par garu pārbraucienu ar motocikliem: *Brauks **mūsu** vecāki*. (SWH „Radiokurbulis” 24.01.2014.)

Ja pārvaldītā apzīmētāja funkciju veic lietvārds datīvā, tas atrodas aiz apzīmējamā vārda (Ahero et al. 1962, 458; Beitiņa 2009, 219). Tomēr mutvārdu tekstā ir konstatēts arī prepozitīvs šāda apzīmētāja novietojums.

- (12) a. Radioraidījuma vadītāja pēc sludinājuma noklausīšanās secina: *Labs piedāvājums tieši šīs jomas **profesionāļiem***. (SR „Tirgus diena” 26.02.2016.)
- b. Runas situācija mūzikas ierakstu gada balvas pasākumā. Vadītājs: *Laiks muzikālai **atelpai***. (LL 16.01.2016.)
- c. Telefonsarunā sieviete jautā: *Kāds jums **durovīm** kods ir?* (LL 28.02.2016.)
- d. Radioraidījumā viesņa iebilst: *Nav jau tā, ka nav **bērniem** izrāžu*. (LR 1 „Labrīt!” 16.03.2016.)

Kaut arī par tādu pārvaldīto apzīmētāju, kas izteikts ar lietvārdu lokatīvā, tiek norādīts, ka tas arī nostājas aiz apzīmējamā vārda (Porīte 1954, 98; Ahero et al. 1962, 458), M. Beitiņa atzīst, ka „atributīvā lokatīva novietojums var būt gan prepozitīvs, gan postpozitīvs” (Beitiņa 2009, 219). To apliecina arī runas faktu analīze. „Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas” sintakses daļā gan atrodama piebilde: „Priekš apzīmējamā vārda ar lietvārda lokatīvu izteiktais apzīmētājs nostājas tad, ja apzīmējamais vārds ir darbības vai darītāja nosaukums.” (Ahero et al. 1962, 458) Praktiskajā materiālā ir samērā maz piemēru ar apzīmētāju lokatīvā, tomēr līdz šim šādu semantisku sakarību nav izdevies konstatēt, jo runātā tekstā vārdu secību spēcīgāk ietekmē tā komunikatīvā funkcija un emocionālā ekspresija.

- (13) a. Televīzijas spēles vadītājs saka: *Man vienkārši jāatgādina, ka šī ir spēle un uzvarētāju komandai trofeju „Laimas” šokolādes pulksteņa izskatā arī šajā vakarā dāvās mūsu draugs „Laima”.* (TV 3 „Es mīlu tevi, Latvija!” 06.03.2016.)
- b. Radioraidījuma vadītājs jautā: *Kas ir kartupelis **mundieri**?* (SWH „Rīta svīta” 13.03.2016.)
- c. Runas situācija mācību iestādē. Kolēģis: *Pirmdien kaut kādi **Rīgā kursi**.* (LL 12.03.2016.)
- d. Runas situācija mūzikas ierakstu gada balvas pasākumā. Vadītājs: *Šis jau ir **nominācijā** sarežģītākais nosaukums šogad.* (LL 16.01.2016.)

Līdzīgi raksturojams apzīmētājs, kurš ir netieši pakārtots lietvārdam. Sintakses teorijā ir norādīts, ka šāds apzīmētājs atrodas aiz apzīmējamā vārda (Porīte 1954, 97; Ahero et al. 1962, 457–458; Beitiņa 2009, 220). Šāda vārdu secība ir tipiska arī mutvārdu tekstā, tomēr atsevišķos gadījumos konstatējams arī tā prepozitīvs lietojums.

- (14) a. Runas situācija jubilejā. Darba kolēģe, kura ir strādājusi kopā ar jubilāri, atzīst: *Elzai vienmēr ir pareizā attieksme **pret priekšniekiem**.* (LL 15.03.2016.)
- b. Televīzijas raidījuma vadītāja: *Noteikti, ka jums dziesmu pūrā ir vēl kāda dziesma **par Latviju, par spēku, par latviešiem**.* (LTV 1 „Latvijas sirdsdziesma” 19.11.2016.)
- c. Radioraidījuma vadītājs rosina stāstīt tālāk: *Un tālāk **ar Artūru Reiniku sadarbība**.* (LR 2 „Ceļojums” 20.10.2016.)

3. Piekļautā apzīmētāja novietojums

Fiksētajā praktiskajā materiālā ir konstatēti divi piekļautā apzīmētāja veidi – viens ir izteikts ar nelokāmu skaitļa vārdu, otrs – ar darbības vārdu

nenoteiksmē. Nelokāmais skaitļa vārds nostājas apzīmējamā vārda priekšā (Ahero et al. 1962, 449; Beitiņa 2009, 220).

- (15) a. Televīzijas raidījuma vadītāja: *Mūziķa dzīvē **desmit** gadi ir, uz ko atskatīties.* (LTV 1 „Latvijas sirdsdziesma” 19.11.2016.)
- b. Televīzijas raidījuma vadītājs: *Ugunsdzēsēji izglāba aptuveni **deviņdesmit** gadus vecu vīrieti.* (LNT „Degpunktā” 19.01.2017.)
- c. Radioraidījuma vadītājs: ***Čezmit** eiro soda nauda.* (SR „Tviterstunda” 31.01.2016.)

Jāpiebilst, ka pēdējā piemērā lietots nelokāmā skaitļa vārda *četrdesmit* neoficiāls variants *čezmit*, kas ir izplatīts sarunvalodā.

Ir iespējams arī citāds nelokāmā skaitļa vārda novietojums – aiz apzīmējamā vārda, kas norādītu uz aptuvenu daudzumu. Diemžēl pagaidām apkopotajā praktiskajā materiālā trūkst tādu piemēru. Par to, ka postpozitīvs nelokāmā skaitļa vārda novietojums varētu būt sastopams, liecina ieraksti tviterī, kur tiek izmantota arī sarunvalodas rakstveida forma.

- (16) a. Radioraidījuma vadītājs nolasa tvitu: *Es pati esmu dzīvojusi Saldū gadus **divdesmit**.* (SR „Tviterstunda” 09.04.2017.)
- b. *mana institucionālā atmiņa saka, ka tas stāsts vispār ir mūžīgs. Nu vismaz gadus **desmit**, es to atceros.* Inese Vaivare @vaivare Pieejams: https://twitter.com/vaivarei/with_replies (Twitter 04.04.2017.)
- c. *To varēs, pēc kādiem gadiem **desmit, piecpadsmit**.* Ainārs Zelčs @Eraksti Pieejams: <https://twitter.com/Eraksti> (Twitter 13.05.2016.)

Darbības vārda nenoteiksme piekļautā apzīmētāja funkcijā atrodas aiz apzīmējamā vārda (Ahero et al. 1962, 458–459). Kā norāda M. Beitiņa, „nenoteiksme mūsdienu valodā ir visai parasts piekļauts postpozitīvs apzīmētājs” (Beitiņa 2009, 221).

- (17) a. Televīzijas konkursā pēc dziesmas un izpildītāju komentāra noklausīšanās saka: *Es sevī sajutu aicinājumu **doties** karā, nevis **atgriezties** no kara.* (LTV1 „Supernova” 07.02.2016.)
- b. Runas situācija sanāksmē. Administrācijas pārstāve: *Amatpersonām ir ierobežojumi **savienot** amatus.* (LL 21.03.2016.)
- c. Runas situācija koncerta noslēgumā. Dziedātāja saka: *Mums bija liels gods šovakar **būt, spēlēt** tieši jums!* (LL 13.02.2016.)
- d. Radioraidījuma vadītājs: *Prieks, Velta, tevi **satikt** dzīvē pirmoreiz.* (SR „Intervija ar Veltu Puriņu un Aināru Ašaku” 25.01.2016.)

Piekļautais apzīmētājs no apzīmējamā vārda var atrasties distantā novietojumā, ja starp tiem izteikumā ir kādi citi teikuma locekļi, kā redzams c un d piemērā, tomēr runas faktu kartotēkā līdz šim nav konstatēta prepozitīva piekļautā apzīmētāja secība.

4. Vairāku apzīmētāju secība

Apprakstot apzīmētāju vārdu secību, īpaša uzmanība tiek pievērsta arī gadījumiem, kad apzīmējamo vārdu tuvāk paskaidro vairāki vienlīdzīgi vai nevienlīdzīgi apzīmētāji, un tam, kādā secībā tie nostājas. Jāņem vērā, ka mutvārdu izteikumos ne tikai tiek īstenoti iepriekš rakstā apskatītie vārdu secības sintaktiskie nosacījumi, bet arī darbojas komunikatīvā funkcija. Lietvārdam tuvāk tiek novietots informatīvi nozīmīgākais apzīmētājs (Beitiņa 2009, 221). Ir svarīgs arī semantiskais vārdu secības aspekts un apzīmētāju pakārtojuma veids (Valkovska 2016, 108).

Ja apzīmējamo vārdu paskaidro vairāki saskaņotie apzīmētāji, kas ir izteikti ar dažādu vārdsķiru vārdiem, tālāk no tā parasti atrodas vietniekvārds vai skaitļa vārds apzīmētāja funkcijā (Ahero et al. 1962, 455; Valkovska, Lokmane 2013, 795), bet tuvāk – īpašības vārds vai lokāmais divdablis.

- (18) a. Radioraidījuma vadītājs secina: *Ir dažas izstaiņpītas treniņbīkses, kurām grūti saprast, kura pakaļa, kura priekša.* (SWH „Mazā sestdiena” 20.02.2016.)
- b. Runas situācija veikalā. Pārdevēja saka kolēģei: *NOģērb to netīro cimdu!* (LL 18.03.2016.)
- c. Runas situācija veikalā. Pārdevēja reaģē uz pircējas izbrīnu, kāpēc divām vienādām somām ir atšķirīga cena: *Tie ir divi dažādi vedumi.* (LL 25.06.2016.)

Praktiskajā materiālā ir fiksēti arī tādi piemēri, kur par saskaņotiem apzīmētājiem izmantots skaitļa vārds un norādāmais vietniekvārds *tāds* un kur vietniekvārds novietots tuvāk lietvārdam.

- (19) a. Labdarības akcijas laikā radio tiešraidē ziedotājs raksturo savu dāvanu: *Divus tādus eņģelišus esmu atnesis.* (LR 5 „Dod pieci” 18.12.2016.)
- b. Runas situācija augstskolā. F jautā, kurā auditorijā varētu būt kolēģe: *Viņu viens tāds puisis.* (LL 19.01.2017.)

V. Strazdiņa norāda, ka „ar skaitļa vārdu izteiktam apzīmētājam ir noteikta vieta apzīmētāju novietojumā” (Strazdiņa 1967, 164). Atšķirīgs skaitļa vārda novietojums apzīmētāju virknē, kas izpaužas ciešākā saiknē ar apzīmējamo vārdu, tiek atzīts drīzāk par izņēmumu, to saistot ar nominālās vārdkopas komponentu semantiku (Ahero et al. 1962, 456; Valkovska 2016, 111).

- (20) a. Radioraidījumā pašvaldības pārstāvis: *Pilsēta ir kompakta, salīdzinot ar citām pilsētām, kurā ir galvenās četras ielas.* (LR 1 „Labrit!” 02.04.2016.)
- b. Televīzijas laika ziņu nobeigumā vadītājs pasniedz kolēģei ziedus: *Pēdējie trīs pušķiši, kas uzziedējuši.* (LNT „Laika ziņas” 05.04.2016.)

Raksturojot vairāku apzīmētāju secību, tiek akcentēts, ka lietvārds ģenitīvā atrodas līdzās apzīmējamajam vārdam atkarībā no semantiskā saistījuma ciešuma, tādējādi ir iespējams, ka tuvāk lietvārdam nostājas īpašības vārds, lokāmais divdabis vai vietniekvārds saskaņotā apzīmētāja funkcijā (sk. Porīte 1954, 91–92; Ahero et al. 1962, 454–455; Strazdiņa 1967, 158–159; Valkovska, Lokmane 2013, 796). Divējāda vārdu secība šādos gadījumos vērojama arī mutvārdu izteikumos.

- (21) a. Radioraidījuma vadītājs komentē apskates objektu: *Pagrabs pilda savas pagraba funkcijas*. (LTV1 LV jaunatklāšanas raidījums „Te!” 10.03.2016.)
- b. Runas situācija zālē, kur kādam uzņēmumam notiks svinības. Mūziķis saka kolēģim: *Te būs kaut kāda šefa uzruna arī*. (LL 17.12.2015.)
- c. Radioraidījuma vadītāja atkārtoto sludinājumu: *Vienistabas nelabiekārtots dzīvoklītis centrā*. (SR „Tirgus diena” 04.03.2016.)
- d. Televīzijas spēles vadītājs saka: *Tāpēc šovakar gribu sveicināt mūsu krāsainos cālīšus vokālistus*. (TV3 „Es mīlu tevi, Latvija!” 06.03.2016.)

(19) b piemērā vārdu secības dēļ ir iespējams arī citāds izteikuma semantikas traktējums, kur vietniekvārds *kaut kāds* būtu pakārtots lietvārdam *šefs*, nevis *uzruna*, jo runātājs nav pazīstams ar uzņēmuma vadītāju.

Daudzos gadījumos var konstatēt, ka izteikuma komunikatīvā funkcija un tā veidošanas specifika mutvārdu tekstā, par ko jau runāts iepriekš rakstā, ir ietekmējusi vārdu secību konstrukcijās ar *viens no*, kas paplašināta ar apzīmētājiem.

- (22) a. Runas situācija augstskolā, sapulcē. Sapulces vadītāja vēršas pie jaunievēlētās priekšsēdētājas: *Tā kā Satversmes priekšsēdētāja viens no galvenajiem pienākumiem ir vadīt Satversmes sēdes, aicinu jūs*. (LL 11.02.2016.)
- b. Radioraidījuma vadītājs: *Tikko sarunājos ar raidījuma „Te!” vienu no varonēm Daci Salnāju*. (SWH „Te!” 26.03.2016.)
- c. Radioraidījuma vadītājs: *Turpinām šo raidījumu ar viņu vienu no pirmajiem hitiem*. (SR „Nekas nav aizmirsts” 04.04.2016.)

Runas faktu analīze un sintakses teorijas atzinumi ļauj secināt, ka apzīmētāju skaita ziņā rakstveida teksti ir bagātāki. Ikdienas saziņā ir daudz mutvārdu izteikumu, kuros nav neviena apzīmētāja. Šajā ziņā turpmākos pētījumus mutvārdu teksta sintaksē varētu rosināt A. Holvūta (2012, 79) atzinums, ka zemāka līmeņa struktūras vienības ar lietvārdu centrā daļēji pakļaujas redukcijai, bet daļēji – ne. Lietvārdam biežāk tiek pakārtots viens vai divi apzīmētāji, kas apskatīti iepriekšējos piemēros. Retāk ir sastopami mutvārdu izteikumi,

kur apzīmējamajam vārdam ir pakārtoti trīs apzīmētāji. Ilustrācijai piemēri, kur apzīmētāja funkcijā ir dažādu vārdšķiru vārdi.

- (23) a. Radioraidījuma vadītāja saka konkursa uzvarētājam: *Mēs dāvinām **divus burvīgus zīda lakatiņus!*** (SWH „Sieviešu dienas rallija tiešraide” 05.03.2016.)
- b. Radioraidījuma viesņa: *Par to runāja **visas lielās ziņu stacijas.*** (SR „Intervija ar Veltu Puriņu un Aināru Ašaku” 25.01.2016.)
- c. Runas situācija augstskolā, kur G dalās sašutumā par nepamato to birokrātiju darbā: *Es no **sava nelielā rupjo vārdu krājuma...*** (LL 02.03.2016.)

5. Pielikuma novietojums

Pielikuma novietojums latviešu valodas sintaksē tiek saistīts ar tā savrupināšanu respektīvi nesavrupināšanu, tādējādi pielikumam vienā vai otrā gadījumā ir iespējama divējāda vārdu secība – apzīmējamā vārda priekšā vai aiz tā. „Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikā”, kur viena nodaļa ir veltīta vārdu kārtas analīzei vienkāršā teikumā, pielikuma secība nav izdalīta atsevišķā apakšnodaļā, bet tā ir iekļauta sadaļā „Savrupināto teikuma locekļu novietojums teikumā” (Ahero et al. 1962, 472), kā arī pieminēta pielikuma kā teikuma locekļa vispārīgā apskatā (Ahero et al. 1962, 273) vai kā savrupināta teikuma locekļa raksturojumā (Ahero et al. 1962, 424). „Latviešu valodas gramatikas” sadaļā „Paplašinātāji ar apozitīvu nozīmi” ir norādīts uz teorētiskajām atšķirībām pielikuma traktējumā (Lokmane 2013b, 766). Līdzīgi kā iepriekšējā akadēmiskajā gramatikā pielikuma novietojums ir raksturots nevis vārdu secībai veltītajā sadaļā, bet savrupināta pielikuma raksturojumā (Nītiņa 2013, 810–812). M. Beitiņa (2009, 222) monogrāfijas „Mūsdienu latviešu literārās valodas sintakse” nodaļā par vārdu secību teikumā ir ietvērusi apakšnodaļu „Pielikuma novietojums teikumā”. Atsevišķos vārdu secības pētījumos pielikuma novietojums nav analizēts (Porīte 1954) vai tikai pieminēts vēsturiskajā atskatā (Valkovska 2016, 48).

Arī mutvārdu izteikumos kopumā ir raksturīga tāda pati vārdu secība, kā minēts iepriekš.

- (24) a. Televīzijas spēles vadītājs saka: *Sveiciens **ģitāristam** Uldim Beitiņam!* (TV3 „Es mīlu tevi, Latvija!” 06.03.2016.)
- b. Runas situācija pētījuma prezentācijas pasākumā. Viena no autorēm: *Mums bija ļoti delikāts projekta **vadītājs** Gatis.* (LL 15.05.2016.)
- c. Radioraidījuma viesis atzīst: *Mēs, **dakteri**, esam apmaldījušies trīs priedēs.* (LR1 „Kā labāk dzīvot” 20.01.2016.)
- d. Runas situācija kafējnīcā. H stāsta par savu dārzu: *Man tur viens ezis, **nabags.*** (LL 02.02.2016.)

Jāatzīmē, ka latviešu sarunvalodas sintakses pētījumā iepriekš jau ir secināts, ka ikdienas saziņā pielikums nav bieži sastopams runātāju kopīgo zināšanu dēļ (plašāk sk. Lauze 2004, 140–143). Interesanti, ka pielikuma lietojumu var provocēt nepieciešamība izteikumā ietvert papildu informāciju par pieminēto personu, kā šajos piemēros, kur runātājs atpogas, vai tikai vārda vai pseidonīma izmantojums atbilst saziņas normām.

- (25) a. Runas situācija augstskolā. Pasniedzēja paskaidro pirmā kursa doktorantēm: *Mārtiņš, profesors Krūmiņš, mums ir doktora studiju programmas direktora vietnieks.* (LL 12.03.2016.)
- b. Radio pasākuma tiešraidē viens no organizatoriem stāsta: *Ir mūsu vecā mēbele Ufo – Kaspars Upacieris.* (SWH „Sieviešu dienas rallija tiešraide” 05.03.2016.)

Analizējot daiļliteratūras tekstus, ir konstatēts, ka „retos gadījumos starp savrupināto pielikumu vai savrupinātā pielikuma grupu var atrasties vēl citi vārdi” (Ahero et al. 1962, 424). Šādi piemēri ir fiksēti arī mutvārdu tekstā, kur starp apzīmējamo vārdu un savrupināto pielikumu vai tā grupu atrodas predikāts vai plašāka vienkārša izteikuma daļa. C gadījumā nesavrupinātam pielikumam ir distants novietojums, jo to no apzīmējamā vārda šķir savrupināti apzīmētāji.

- (26) a. Runas situācija pilsētas autobusā, kur sarunājas vecākās paaudzes sievietes. Viena no viņām saka: *Mums sāp, visām vecenēm, kaut kas.* (LL 27.10.2015.)
- b. Runas situācija darbvietā. I uztraucas, ka kaktusam uz palodzes nav piemēroti apstākļi: *Viņam šeit ir par karstu, tam nabaga kaktusam.* (LL 19.01.2017.)
- c. Televīzijas raidījuma vadītāja: *Mūs arī gaida cilvēc – sirsnīgs, jauks un smaidīgs – Mārtiņš Bergmanis.* (LTV 1 „Latvijas sirdsdziesma” 12.11.2016.)

Analizējot vārdkopas komponentu kārtu vienkāršā teikumā, I. Freimane ir uzsvērusi: „No komponentu novietojuma atkarīga vārdkopas uztveramība; atkarīgos komponentus nedrīkst pārāk attālināt no centrālajiem.” (Freimane 1993, 261)

Nobeigums

Mutvārdu tekstam, īpaši iepriekš nesagatavotam, piemīt sava specifika arī sintaktiskajā izveidē (sk. Lauze 2013), kur milzīga nozīme ir izteikuma komunikatīvajai funkcijai. Teiktais sasaucas arī ar B. Valkovskas (2016, 160)

atzinumiem pētījumā par vārdu secības komunikatīvo aspektu mūsdienu latviešu valodā.

Raksta nobeigumā var secināt, ka kopumā mutvārdu tekstā tiek ievēroti latviešu valodas normatīvās gramatikas nosacījumi vārdu secības ziņā, taču atsevišķos gadījumos var konstatēt arī atšķirības, piem., kāda apzīmētāja novietojums ārpusē konstrukcijai ar *viens no*, prepozitīvs netieši pakārtota pārvaldītā apzīmētāja lietojums, distanta apzīmētāja un pielikuma secība, kur starp minētajiem teikuma locekļiem un apzīmējamo vārdu atrodas kāds cits patstāvīgs vārds vai sintaktiska konstrukcija. Jāatzīst, ka apzīmētāju skaita ziņā rakstveida teksti ir bagātāki. Mutvārdu tekstā lietvārdam biežāk tiek pakārtots viens vai divi apzīmētāji.

Avotu saīsinājumi

LL	Lindas Lauzes mutvārdu tekstu kartotēka
LNT	televīzijas kanāls
LR 1	radiostacija „Latvijas Radio 1”
LR 2	radiostacija „Latvijas Radio 2”
LR 5	radiostacija „Latvijas Radio 5”
LTV 1	televīzijas kanāls
SR	radiostacija „Saldus radio”
SWH	radiostacija „Radio SWH”
TV 3	televīzijas kanāls

Literatūra

1. Ahero, Antonija et al. 1962. *Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatika*. II. *Sintakse*. Rīga: LPSR ZA izdevniecība.
2. Beitiņa, Maigone. 2009. *Mūsdienu latviešu literārās valodas sintakse*. Liepāja: LiePA.
3. Dini, Pietro Umberto. 2014. *Foundations of Baltic Languages*. Vilnius: Vilnius University.
4. Endzelīns, Jānis. 1951. *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
5. Freimane, Inta. 1993. *Valodas kultūra teorētiskā skatījumā*. Rīga: Zvaigzne.
6. Holvūts, Aksels. 2012. *Vispārīgās sintakses pamati*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
7. Jankevics, Alfrēds. 1965. Daži apzīmētāja lietošanas gadījumi. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. Rīga: Liesma, 111–122.
8. Kazakeviča, Agīta. 2015. Infinitīvs aiz lietvārda sekundāri predikatīvā komponenta funkcijā. *Vārds un tā pētīšanas aspekti*. 19 (1). Liepāja: LiePA, 55–61.
9. Krylova, Ol'ga. 2009. *Kommunikationyj sintaksis russkogo jazyka*. Moskva: Knizhnyj dom „LIBROKOM”.

10. Lauze, Linda. 2004. *Ikdienas saziņa: vienkāršs teikums latviešu sarunvalodā*. Liepāja: LiePA.
11. Lauze, Linda. 2013. Mutvārdu teksta sintakse. *Latviešu valodas gramatika*. Nītiņa, Daina, Grigorjevs, Juris (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 923–955.
12. Lauze, Linda. 2014. Par sarunvalodas normu. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. 9. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 123–130.
13. Lauzis, Aldis. 2009. Teikuma vērsums un vārdu kārtā. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. 4. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 62–71.
14. Lokmane, Ilze. 2006. Sintaktisko struktūru veidojuma kļūdas publicistikā. *Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi*. 2. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 93–104.
15. Lokmane, Ilze. 2010. Vārdu secības funkcijas latviešu valodā. *Latvistika un somugristika Latvijas Universitātē. Latvian and Finno-Ugric Studies at the University of Latvia*. Rīga: Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultāte, 59–68. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/petnieciba/7_Ilze_Lokmane_raksts.pdf
16. Lokmane, Ilze. 2013a. Darbības vārda formas sekundāri predikatīva komponenta funkcijā. *Latviešu valodas gramatika*. Nītiņa, Daina, Grigorjevs, Juris (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 751–754.
17. Lokmane, Ilze. 2013b. Vienkārša teikuma formālā (strukturālā) organizācija. *Latviešu valodas gramatika*. Nītiņa, Daina, Grigorjevs, Juris (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 710–766.
18. Mīlenbahs, Kārlis. 2009. Teikums (1898). *Darbu izlase*. 1. Druviete, Ina (sast.); Lagzdiņa, Sarmīte (zin. red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 221–296.
19. Nītiņa, Daina. 2013. Vienkārša teikuma vai salikta teikuma komponentu paplašinājumi (paplašinātās struktūras). *Latviešu valodas gramatika*. Nītiņa, Daina, Grigorjevs, Juris (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 801–829.
20. Porīte, Tamāra. 1954. Par vārdu kārtu latviešu literārās valodas vienkāršā teikumā. *Valodas un literatūras institūta raksti*. III. Rīga: Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 77–112.
21. Saulīte, Baiba. 2010. Vārdu secība un aktuālā daļījuma pētījumi latviešu valodniecībā. *Latvistika un somugristika Latvijas Universitātē. Latvian and Finno-Ugric Studies at the University of Latvia*. Rīga: Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultāte, 152–161. Pieejams: http://www.hzf.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/hzf/petnieciba/12_Baiba_Saulite_raksts.pdf
22. Strazdiņa, Valija. 1967. Ar dažādu vārdu šķiru vārdiem izteiktu apzīmētāju novietojums. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 3. Rīga: Liesma, 158–166.
23. Valkovska, Baiba. 2016. *Vārdu secības komunikatīvais aspekts mūsdienu latviešu valodā*. Promocijas darbs filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai valodniecības zinātņu nozares latviešu sinhroniskās valodniecības apakšnozarē. Rīga: Latvijas Universitāte.
24. Valkovska, Baiba, Lokmane, Ilze. 2013. *Latviešu valodas gramatika*. Nītiņa, Daina, Grigorjevs, Juris (red.). Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 795–796.

Summary

Up to now word order in Latvian has been analyzed mainly on the basis of facts about written language. The present paper deals with the position of the attribute and the apposition in spoken utterances. The aggregated material was recorded from radio and television programmes, as well as everyday speech. The research does not take into account utterances where the attribute is subordinated to a syntactic zero form which meaning is clear to the listener when the verbal and extra-linguistic information are linked. Although communicative function has a significant role in the formation of a spoken text, in general, the speakers comply with the rules of attribute and apposition in the Latvian language. The position of the attribute depends on the subtype of subordination (agreement, government or adjunction) and on the particular morphological forms. Nevertheless, one can observe contrary examples with different positions of the attribute and apposition. For instance, the position of the attribute expressed by a cardinal numeral behind a substantive does not change the whole meaning of the nominal phrase. In some cases the adverb *te* 'here', the predicate, an address or wider syntactic constructions are situated between the attribute or apposition and the subordinating word.